

TU TAKU LETI, DE KAR SNEG PRAŠI

Bloška planota je znana po dolgih in ostrih zimah, največkrat z več kot meter debelo snežno odejo. Kratki zimski dnevi se hitro prelevijo v dolge zimske večere, ko ni kaj početi, razen da Bločani čakajo tisto urico, ki jih bo pognala v spanec. Otroci so se ponavadi ščipali, žgečkali in si izmišljali vse vrste izgovorov, da jim ne bi bilo treba v posteljo. Bogve, kako bi se končal marsikateri večer, če ne bi babica Jaroslava vabila večer za večerom mladež v njeno veliko hišo, kjer je živela sama. Radi so prihajali in posedali po klopeh in plegli na kmečko peč, da bi prisluhnili zanimivim babičinim pripovedkam.

Sosednji narod Slovenov v Zakavkazju.

»Štelo je leto 689. Toplo sonce je objelo Zakavkazje in sneg je začel kopneti«, je babica Jaroslava pričela svojo pripoved. Snežaku je najprej odpadla desna roka, v kateri je držal metlo, nato se mu je pobesil nos iz korena in z glave mu je zdrsnil počen lonec. Na pašniku so ostale le še krpe snega, iz katerega še kepe ni bilo vredno narediti. Iz snega postavljene utrdbe so se topile v brezoblične ruševine. Smuči so našle svoj počitek v kotu lesenih koč.

Pomlad tega leta je bila nekaj posebnega. Otroci niso gnali živine na pašo, temveč so morali pomagati pri pospravljanju najnujnejših življenjskih potrebščin in zlaganju teh na vozove. Šele tedaj so se spomnili dolgih večernih pomenkov starosta*, ki so jim prisluškovali tik pred spanjem. Starešina Radovan je nekega lepega večera spregovoril: »Dovolj smo premišljevali in tehtali. Čas je za veliko odločitev. Prišla je pomlad, sneg kopni. Kmalu pride čas, da odrinemo v prijaznejše dežele, kjer sonce zahaja.«

»Oče, ali si dal moje smukalce* na voz?«, se ni hotel od njih ločiti mladi Iztok. »Seveda. Ne samo tvoje, vse šmeče* naše družine«, mu je odvrnil izkušeni in vedno preudarni oče Bogomir. Medtem ko je imel Bogomir opravka s konji, ki jih je vpregel pred voz, so otroci iskali udobna gnezda med tovorom. Le mama Vesna je skrivoma pogledovala zapuščeno koč, kjer je pojemał ogenj na domačem ognjišču. Utrnila se ji je solza, ki si jo je neopazno

obrisala s koncem rokava. Skoraj nepregledna kolona voz in živine se je premaknila. Začelo se je dolgo potovanje v neznano. Selitev Slovenov.

Prvi tedni so hitro minevali brez večjih nevšečnosti, vse dokler niso morali Zakavkazci, predniki Slovencev, premagati še vedno malo zasnežene gorske prelaze. Ustavljali so se pod njimi, da bi ponoči nabirali moči. Vozove so postavili v krog, da bi kot obrambni zid varovali tabor s šotori na sredi kroga. Straže so krožile vso noč okoli vozov, medtem ko so se greli popotniki ob ognjih ali v šotorih pod debelimi odejami, da jim mrzli gorski nočni zrak ni prodril do kosti. Uroš dolgo ni zaspal, saj so mu misli uhajale nazaj k zapuščenemu domu. A še bolj so ga vznemirjale misli o novih krajih. Ko je končno zaspal, pa ga je velikokrat zbujalo tuljenje volkov in nemirna živina, ki se je prestopicala zaradi na smrt vzbujajočega oglašanja krvoločnih zveri.

Zjutraj je nekaj mož nataknilo smuči, drugi so si navezali na škornje krplje. Zmanjkalo je mesa in lovci so morali upleniti nekaj divjačine, mladina in ženske pa nabrati nekaj suhega dračja in polomljenih vej za pripravo ognjišča. Lovci so vzeli s seboj loke, puščice in kopja. Poklicali so nekaj velikih ovčarskih psov, da so jih spremljali in bi jih lahko ščitili pred napadi volkov. Imeli so srečo, saj so kmalu naleteli na sveže sledi jelenjadi. Čez čas so naleteli na manjšo čredo. Loki so bili napeti do skrajnosti in puščice so švisnile skozi zrak. Živali so se zgrudile.

Lov na volkove, Napad na volkove.

Vendar divjačine niso sledili samo oni. Volkovi so ji bili tudi na sledi in ko so zavohali kri, se je krdelo s starim vodnikom zapodilo še hitreje proti lovcem, ki so si že natovorili vreče s svežim mesom na hrbet. Lovci na smučeh so se hitro zapodili na šmečah navzdol proti taboru, medtem ko so lovci na krpljah in ovčarski psi postavili zasedo krvolokom. Že so zaslišali globoko hropenje volkov in zagledali vodnika, ki mu je dolg jezik med ostrimi zobmi molel ven iz gobca. Slina mu je v ogromnih kosmih letela po glavi in kosmatem vratu. Ko so bile zverine dovolj blizu, so lovci napeli loke. Puščice so podrle nekaj volkov, kar pa ni zmotilo vodnika krdele, da ne bi stekel proti lovcem. »Kajtimir! Ti si najboljši strelec. Podri vodnika!« Lovci so slišali hropeče krvoločno dihanje vodnika krdele, ko je zabrnela napeta struna loka. Vodnik je med dolgim skokom, smrtno zadet s Kajtimirovo puščico v srcu, padel na tla. Drugi volkovi so za hip obstali. Takrat pa so jih napadli ovčarski psi. Brez vodnika so se pognali v beg. Lovci so jih poklicali nazaj in se odpravili v tabor. Vsi popotniki so si po dolgem času privoščili obilno in slastno večerjo. Naslednji dan so podrli tabor in se odpravili naprej.

Lovec na jelene.

Po nekajletnem potovanju, ko so prekoračili brezmejne ravnine, so zagledali gričevnat svet. Stara rimljanska pot jim je omogočila hitrejše potovanje. Starešina Radovan se je odločil in je povabil vse, da se zberejo naslednji dan. Obelodaniti jim je moral svojo pomembno odločitev. Ko je stopil na skalo, da bi ga vsi bolje videli in slišali, je nastala grobna

tišina. Celo živali se niso oglasile in psi so se stisnili pod vozove. Šele tedaj so opazili, da mu je med potjo gosta črna in skodrana brada popolnoma osivela. »Dragi rojaki Sloveni! Opravi sem svoje poslanstvo in vas pripeljal v novo domovino. Tu se bomo razšli in poselili to deželo, ki nam nudi polno divjačine v gozdovih, gozdnih sadežev, rakov in rib v čistih rekah in potokih, na ravninah s polji se bo v vetru zibalo zlato rumeno žito. Visoke gore in griči nas bodo spominjali na našo deželo, odkoder smo prišli. Vabim vas na skupno pojedino in si zaželim z medico vso srečo v prihodnosti!«

Prehod preko visokega gorskega prelaza.

Večje in manjše gruče so vsak dan zapuščale tabor in se odpravljali iskat primerne kraje za poselitev. »Čas je, da odrinemo tudi mi«, je odločil oče Bogomir. Šele sedaj je opazil, da njegovim hčeram in sinovom ni bilo več do otroških iger, saj so takoj pričeli pomagati mami pospravljati šotor in okolico. Otroci so postali postavni mladci, napetih mišic in deklice zavidljivo brhke mladenke, ki so privabljele s svojim smehom poglede mladeničev.

Bogomiru se je pridružila vsa vas iz Zakrpatja, saj so ga izbrali za novega starešino te skupine Slovenov. Po utrjeni cesti so hitro premagali Trojane in prišli do Emone. Čeprav je jezero nudilo bogato hrano, se niso zaustavili, saj so zamočvirjeni deli pomenili nevarnost bolezni, ki so jo trosili številni in gosti roji komarjev. Pot se je spreminjala z vsakim korakom in popotniki so, presenečeni nad lepoto, komaj čakali, da bo starešina odločil, kje se bodo zaustavili in zgradili svoj nov dom. Starešina Bogomir je nekega večera poklical k sebi najbolj krepke mladeniče. Naslednji dan so se zgodaj zjutraj odpravili, dobro oboroženi in z zalogo živeža za nekaj dni, na raziskovanje okolice. Njihova naloga je bila odkriti primeren kraj, kjer bi se skupina za vedno ustalila. Navidezno mirno življenje v začasem taboru je kljub potrebnemu počitku odražalo veliko napetost in pričakovanje. Dnevi so se vleкли in ker se mladeniči niso vrnili v dogovorjenem času, je velika skrb legla v tabor. Nenadoma pa so pritekli otroci, ki so se igrali vsak dan dalj od tabora, in veselo sporočili. Z gričev se je v drncu* vračala izvidnica.

Ko so mladci dosegli tabor, so se najprej oddahnili in podkrepili. Velika napetost je vladala v taboru, ki pa jo je umiril starešina Bogomir, saj so mladci prišli prešernih obrazov in z obilo sveže divjačine ter rib. »Tu na levi strani rimljanske ceste, vsega en dan hoje, smo šli mimo jezera in se vzpeli na visoko planoto, ki je podobna naši v prejšnji domovini. Tam bi bili lahko pašniki in polja. Šli smo še naprej, da bi ugotovili, če niso v bližini drugi naseljenci. Zašli smo v nepregledne gozdove, kjer mrgoli jelenjadi, medvedov, nerescev, pa tudi nevarnih volkov in risov. Naleteli smo tudi na neke majhne živali po drevesih z dolgimi repi. Ko smo jih ujeli in poskusili, smo ugotovili, da imajo neverjetno dobro meso in mehke kožice za izdelavo pokrival. Rekli bi jim lahko polhi, saj so zelo podobni našim malim kožuščkarjem v Zakavkazju. Na vsej poti nismo naleteli na nobene ljudi. Starosta Bogomir, mislimo, da bi se tukaj lahko naselili, saj je vsega v izobilju, pa še od vseh poti smo odmaknjeni, da bi lahko živeli v miru.« Vsi so nestrpno čakali na Bogomirjevo odločitev: »Vaše besede sem pozorno

poslušal in so me razveselile. Ker je planota odmaknjena od vojaških in trgovskih poti, bomo tam gori varni.

Pripadnik plemena Skridov.

Jutri bomo odrinili tja gor na Bloško planoto, kakor sem ji dal pravkar ime. Saj veste, da rečemo v našem jeziku kraju, kjer prebiva več družin na istem kraju blošček. Zaselek pa naj nosi ime Metlje. Tako sem vas spomnil, da ne smemo pozabiti našega jezika in tudi navad, tudi uporabe šmečev* pozimi, kar nismo videli nikjer na naši poti, razen slišali od severnih narodov, da tam daleč v deželi mrzlih vetrov, večnega snega in ledu poznajo plemena Skridov in Samijev ter drugi Lapci.«

Na poti v mlin.

Babica Jaroslava je tako pripovedovala preteklost svojega naroda Slovencev ob dolgih mrzlih večerih. Na kmečki peči so ležali otroci, ki so jo pozorno poslušali. Okoli na klopeh in na stolah pa mladeniči, ki bi radi prav tako zvedeli marsikaj novega o preteklosti. Tako so se vrstile pripovedi večer za večerom in vedno več poslušalcev se je drenjalo v hiši*.

Drugi večer je bila hiša* že skoraj polna, ko je vstopila babica Jaroslava in povzela* zgodbo:«Življenje je teklo v miru, ko so novoselci* postavili koče, pripravili zemljo za poljedelstvo, s krčenjem gozda* širili pašnike in uredili poti po okolici. Opisala pa bi vam rada ne ravno prijetno zimsko življenje. Ko bi ne bilo plohcev*, bi le težka preživali. Na njih so hodili v gozd po suhljad, nosili pšenico v mlin, lovci šli na lov in še vse drugo opravili na šmečah* v bližini in okolici. Danes, kot lahko vidite, gredo moški, otroci in celo ženske v kiklah* k maši.

Na poti k maši.

Na lov v gozd.

Otroci pa spomladi skačete s plohci* na nogah v krogu po snegu, da bi ga odgnali in ter bi bila zemlja plodna. Neke hude zime je zmanjkalo v zaselku* mesa. Trije mladci, Uroš, sin starešine Bogomirjev sin, Ožbalt in Kajtimar so se odpravili na smučeh v gozd. Kmalu so naleteli na sveže sledi jelena. Žival je morala biti močna in težka, saj se je globoko udirala v sneg. Lovci so ugotovili, da je veter ugodno pihal od jelena proti njim. Tako se mu bodo zlahka približali tam na namerno postavljenem krmišču, kamor se bo verjetno napotil. Takrat smo še postavljali vedno na druga mesta ne preveč daleč od vasi krmišča, da je divjad prišla bliže. Vsi trije so pripravili loke, ko so se približali nič hudega sluteči živali, ki je hrustala seno na krmišču. Jelen ni utegnil niti dvigniti pogleda, ko je padel zadet od vseh treh puščic.« Babica je nato opisala, kako so ga razkosali, da ga bodo lažje nesli v vas. Uroš si je naložil lažji kos, saj bo šel še pogledat, če je vse v redu na drugem krmišču. Ko se mu je približal, je tam zagledal triletnega srnjaka. Nič ni okleval. Takoj je napel lok in srnjak bo slastna mlada pečenka Bločanov, ki je niso že kar nekaj časa okusili.

Ko se je vrnil v vas, je zavil še mimo sosednje koče, kjer je prebival. Uroš je potrkal na vrata in odprla mu je mladenka Vlasta. Ko ga je zagledala pred vrati je zardela v lica in se nerodno nasmehnila. Uroš ji je ponudil dobršen kos mesa:«Za mamó, brata Matjaža in zate. Za vse smo nalovili dovolj mesa, pa sem pomislil, da vam bo tale mlad srnjak prav prišel.» »Hvala ti in nasvidenje.« »Ali ne bi še malo postala z menoj, da ti povem, kako je bilo na lovu,« jo je poprosil Uroš in jo pri tem prav pomenljivo pogledal. Ni utegnila, saj je morala pomagati mami. Kar nekam nerad se je odpravil domov čez cesto. Večkrat se je obrnil nazaj in upal, da bo še videl njen obraz. Res se mu je prikazala na oknu in mu rahlo pomahala. Nato je pomislil na pretekla leta, ko sta z njenim bratom Matjažem skupaj tekala po Blokah in počela vse mogoče vragolije.

Večna prijatelja na smučeh.

Vlasta ju je opazovala in se jima na ves glas smejala. Njen smeh je odmeval, kot bi nekdo stresal orehe. Lansko leto pa se je pripetila velika nesreča. Vlastin oče Boleslav je odšel s sinom Matjažem podirati drevesa v hosto. Težka smreka se je prekucnila na napačen kraj in do smrti pokopala pod seboj očeta Boleslava. Matjaža pa je priščipnil za gleženj. Tako so ju našli ležati vaščani. Očeta so pokopali, Matjaž pa je imel za vse večne čase poškodovano stopalo, tako da je močno šepal. Pozimi se je še najlažje premikal na šmečah* po snegu, opiraje se na kol, še bolje je na njih krečal* navzdol po bregu.

Vse to je opazoval Urošev oče Bogomir. Ko je sin prišel domov in pokazal ulov*, ga je oče pohvalil. Prav tako je sinu pohvalil še druge mlade lovce, ki so že razdelili plen po vasi. Vsi so že šli spat, ko se je starešina Bogomir usedel k oknu. Zagledal se je v zvezdnato noč. Dolgo je mrko razmišljal. Nato se mu je obraz razjasnil in se odločil.

Naslednji dan je Bogomir bil plat zvona*, kot bi šlo za nesrečo ali bi pretila nevarnost. Na ta način je kaj hitro zbral vaščane. »Postavili smo kočje, uredili polja, kjer z rali* rahljamo zemljo, pridobili pašnike, določili srenjo* ter imamo že obilo živine. Al' manjka nam mladih ročic in tisti otroški smeh, ki še tako temačna lica razvedri.

Na poti od kočice do kočice: Poročite se!

Mojim očem nič ni ušlo. Sedaj je pravi čas.« Babica Jaroslava je pogledala po pričujočih, globoko zajela sapo in nadaljevala s pripovedjo svoje najljubše zgodbe:«Mi Bločani nismo uporabljali šmeče* zgolj za potovanja, lov, za pot v gozd po drva in v mlin, ter nato povzela po domače:« Mlad dejsci* so se drevili* po maši dol po hribu, 'kedor bo hitrš al kedor bo del skoču'*. Tudi babca* je pozimi prišla pomagat pr porodi. Al nej bl hudo je blo, kje blo trejba rajnciga* u krsti na šmeče* prvejzat inu na britof* pelat.

Pogreb s krsto na smučeh.

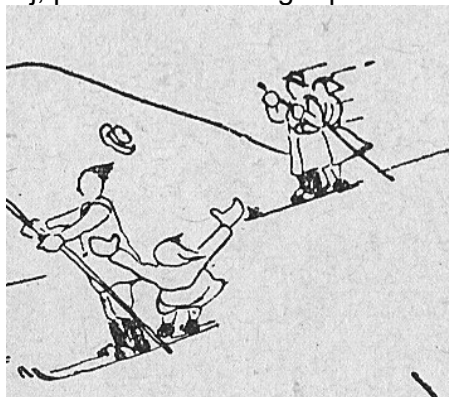
Al raje se pr eni orngi* zaustavimo, kje bla bl prijazna inu čislana. Zatorej bom, tukaj pr prič jaz, babica Jaroslava na izust* Bogomirove besede obelodanila*, kukr so šle iz roda u rod:

Nej usak mladec za usako mladenko, kukr usaka mladenka ne gepera usakmu fantiču. Zategadelj je napačil čas za možitev. V vasi je dovolj mladine, ki se tako lepo gleda, kakor imam prložnost skozi okno videt. Ali so ti pogledi mladeničev vredni deklet in pogledi deklet po korenjakih, pa odloča jutrišnja preskušnja. Le tist zakon bo gviral* in se obnesel, govorijo naše stare navade, če fant ne zgubi dekleta na šmečah, ko drvi navzdol. Jutri, v nedeljo po maši se dobimo pod Vidovskim vrhom, kamor naj fantje smučke prineso.»*

»Ni treba, da vse naenkrat zveste na en večer. Jutri se dobimo in spočijte ušesa, da bo lažje šlo v glavo, kar nas čaka jutri iz naše zgodovine,« je končala babica Jaroslava.

Dan se je vlekel kot kurja čreva*, saj je večina komaj čakala večera, ko je babica Jaroslava začela:«Še preden je kokot* zjutraj zapel, so že bedeli vsi mladeniči in mladenke, godni za ženitev. Mladeniči so pregledali smuči in brž ko se je zdanilo, so se napotili v hrib. Še enkrat so hoteli preskusiti svoje smučarsko znanje.» Jaroslava je nato na dolgo in široko pripovedovala, kako so se zbirali prebivalci Bloške planote. Mi raje ostanimo pri najbolj pomembnih rečeh tega dne. Točno ob določeni uri so se zbrali pod Vidovskim vrhom na eni strani otroci in na drugi starejši Bločani, na sredi med njimi v dveh špalirjih* mladeniči in mladenke. Ko je Bogomir povzel besedo, je nastala grobna tišina.

Joj, padla bom! Meni gre pa dobro!

Pod škornjem še sneg ni zaškripal. Še celo veter je pojenjal pihati. »Vsak mladenič naj povabi v hrib sojo izvoljenko. Spuščali se boste po en par. Ko bo par prismočal v dolino in se ustavil, bo na vrsti naslednji par. Jaz bom razsojal ali je bila smuka uspešna ali ne. Pravila ne bom ponavljal. Gremo v hrib!«. Mladenči so poklicali vsak svojo izvoljenko in so odhiteli navzgor.

Svatopulk je prvi zakrmaril z Majdo za seboj in v dolgih počasnih ovinkih* srečno pridrsal* do Bogomira, ne da bi Majda stopila s šmeči*. Vsi so zavriskali prvemu uspešnemu spustu. Živoslav s Slavico je prav tako uspešno krmarił navzdol v smuku naravnost, pri čemer je tako močno jahal kol med nogami, da ni dosegel prevelike hitrosti.

Okoren sem in debel. Smučam pa dobro.

Valjahun je posadil na šmeče* za seboj Majo in izbral drugo pot. Smukal je preko hriba po robeh* od enega do drugega konca pobočja, kjer je naredil kratek zavoj za drsenje v drugo smer. Izbral je varen način in na koncu smuke se je mlad par vesel objel, ko je Bogomil priznal pravilno in uspešno smučanje.

Matjaž je nataknil smuči in šepaje pristopil k Boženi. Ta je stopila trdno zadaj za njega na šmeče* in se ga trdno oklenila. »Nič ne skrbi, Matjaž. Vajena sem smučanja in nič nam ne more preprečiti, da ne bi uspela. Daj ljubi že, začni drseti!«. Krmarila sta kot blisk proti dolini. Nenadoma mu je čizem* sunilo nazaj. Mlad par je pogrnil* po dolgem in širokem ter vklesal svoji podobi v sneg*. Gledalci so spustili žalostne vzdihе, saj so vedeli, kakšno nesrečo je doživel Matjaž.

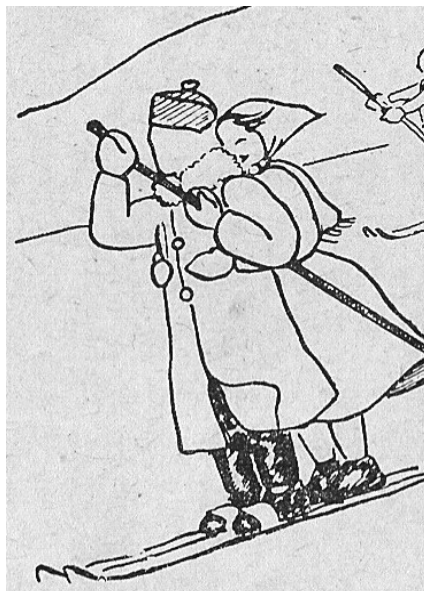
Jaz sem odličen med spustom navzdol!

Poleg tega so vsi videli, kako je Božena vse leto skrbela za ranjeno Matjaževo nogo, ki mu ne bi služila za nič, če je ne bi deklica tako vestno zdravila. Božena je pomagala na noge Matjažu. Oba razočarana sta pustila smučke ležati pod snegom in sta se opiraje drug na drugega po bregu namenila v vas. Vsi so radovedno pogledali Bogomila, kako se bo odločil. Ta je pogledal po zbranih, kot bi hotel z njihovih obrazov razbrati njihovo mnenje. K sebi je poklical Kajtimarja in Črtomirja, oba iz sveta starešin in izkušena krmarja*. Odšli so navzgor do mesta, kjer sta padla Matjaž in Božena. S pajžlom* je dregal v sneg. Kajtimir in Črtomir sta ga radovedno gledala. »Nekaj mora biti tu spodaj, sicer ne bi vrglo šmeče* tako nazaj«, je modroval Bogomil. Kajtimir in Črtomir sta s škornji odpravila sneg in na plano je pokukala debela korenina. »To je torej to!«, so vsi trije vzkliknili in si pokimali. Ko so prišli v dolino je starešina Bogomil razsodil: »Med smuko je Matjaž naletel na korenino, skrito v snegu. Te ni mogel opaziti in se ji izogniti. Vsi smo videli, da sta varno drvela mimo tistega drevesa na sredi in se tudi izognila skali malo nižje. Smučata, kot bi se rodila s smukalci* na nogah. Torej sta naletela na nepredvideno oviro. Skoči hitronoga Maruša do Matjaža in Božene, da ponovita smuko!« Mladca sta se vsa vesela napotila navkreber. V drugo sta krmarila od vrha do dna brez vsake peripetije* in glasni vzkliki veselja so ju sprejeli.

Na vrhu sta stala le še Uroš in Vlasta. Na dekličinih licih se je zrcalila nestrpnost. Ruto si je močnejše privezala na glavo. Z rok je potegnila rokavice, da bi se Iztoka bolje oprijela. »Sedaj boš začutila, kako se driča, ko gre za resne stvari! Dobro se me oprimi in nič se ne boj, tudi ko bo veter žvižgal okoli ušes in se bo sneg dvigoval okoli naju! Nagibaj se kot jaz levo in desno, da boš kot moja senca!«, so bile edine Iztokove besede. Vse drugo ji bo rekel, ko bosta varno stala tam spodaj.

Zdrži še malo in sva zmagala!

Vlasta se ga je tesno oklenila, da sta bili telesi tesno objeti v eno. Uroš se je odrinil s kolcem in izbral smučino, ki je vodila po najbolj strmem delu pobočja med drevesi in skalami. Vaščanom je zastal dih, ko so videli, kako je Uroš zakrmaril* proti veliki skali. »Nagni se kot jaz na desno«, je ukazal Vlasti Uroš in naredil zavoj tik ob skali, ki jo je za kratek čas zakril sneg, ki se je vrtinčil za smučmi. Kot strela sta zdrsula še mimo smreke na levi, da se je sneg usul z nižjih vej zaradi piša.

Ko sta se zaustavila v dolgem loku pred vaščani, so ti metali polhovke visoko v zrak od navdušenja in ženske močno zaploskale. Otroci so navdušeno mahali s kravjimi zvonci, ki so jih skrivaj odvezali govedi z vratov, ne da bi za to vedeli očetje. Marsikatera deklica bi bila rada na smučeh za Iztokom namesto Vlaste... »Kaj si storil, da so ti šmeče* tako hitro letele po snegu*?«, so hoteli vedeti najbolj zagreti smučarji. Uroš je nabral obraz v pomembne poteze: »To je skrivnost. A samo do tega trenutka. Odslej bomo vsi smučali hitreje, tako po ravnini kot s hriba navzdol. Doslej smo mazali naše dilce* zgolj z živalskim lojem, da se jih sneg oprijel v tisto zoprno coklo pod stopali na sredini šmeče*. Nekaj večerov sem skrivoma varil v kotlu različne mešanice in jih ob luninem svitu med smučanjem preskušal, ko ste vi mirno spali. Nazadnje sem uvidel, da je za dričanje* najbolj primerna mast z dvema deloma voska satja brez medu, ki jih ukrademo divjim čebelam in enim delom živalskega loja.«

»Vem, da bi vsi radi slišali, kako je potekala poroka mladcev in pirovanje. Vendar mora nekaj skrivnosti in presenečenj ostati za tisti čas, ko se boste tudi same možile in vi fantiči ženili«, je za tisti večer končala pripoved babica.

Ta večer je bila hiša* polna otrok, mladine in tudi nekaj starejših si je izprosilo pri babici, da bi radi prisluhnili odkrivanju dela zgodovine svojega naroda. Babica je v kuhinji pograbila pest lešnikov in orehov, jih na hitro zgrizla in pojedla. »Vse to za moč in korajžo*«, kar je še podkrepila s šilcem* medice. Nato je šele stopila pred zbrane poslušalce in se v pomembni drži usedla na štokerle*, saj drugje ni bilo več prostora. V »hiši« je vladala taka tišina, da bi slišali celo teči miško. Poslušalci so se spogledali, tudi tisti, ki so posedli kar po tleh in nekdo je babici odstopil prostor na klopi ob lončeni peči. Naslonila je nanjo hrbet, da bi ogrela zaradi starosti vedno premrlo telo. Nadaljevala je z zgodbo prejšnjega večera.

»Tako so živeli naši predniki na Blokah v miru in slogi tri stoletja. Prišli so Germani in nam vsilili namesto naših pradavnih bogov Svaruna*, Svaroga*, Dažboga*, Vesne*, Morane* in drugih, le enega samega boga.

Midva sva skupaj od rane mladosti, Najraje pa sva smučala.

Da ne boste poslušali tegobnih zgodb tega obdobja, vas bom popeljala nekaj stoletij naprej. Tudi ti časi so bili burni, vendar na srečo ne na našem ozemlju. So pa Bločani s svojimi izkušnjami na šmečah* marsikaj doživeli, ko jih je cesar vpoklical na vojno, ki so jo potem poimenovali tridesetletna.« Na Češkem se je gosposka skregala med seboj. Močni Habsburgi* so posegli vmes. To ni bilo vseč Švedom, ki so pod pretvezo obrambe protestantizma* vdrli v slovanski prostor in začel se je vsesplošni bojni metež po Evropi.

Sem smučarski bog Ull.

Habsburška gosposka je vpoklicala nekaj krepkih bloških mladcev. Zvonimir je s seboj povedel svojo mlado ženo, da jim bo pripravljala domačo hrano v neznani tujini. Slišali so namreč, da pripravljajo za vojake neko čudno špežo*, zvarke, ki niso dobri niti za loščenje škornjev. Vojskovodje so potrebovali Bločane zlasti pozimi, da so na smučeh vohunili za Švedi, ki so se tudi pozimi odločali za vojne pohode, medtem ko je druga vojska počivala za toplimi zapečki. Švedi so neprestano napadali predvsem slabo branjene zaselke in tako krhali nasprotnikovo vojaško moč.

Bločanom se je v spomin najbolj vtisnil tale vojni dogodek. Dolgo časa ni bilo ne duha ne sluha o Švedih, zato so morali Bločani na nekaj dnevni poizvedovalni in zasledovalni pohod, da bi odkrili sovražnikove namere. Po nekaj dneh iskanja sledi sovražnih Švedov si je Zvonimirova skupinica uredila skromno taborišče pod previsno skalo s primerno zaščitenim ognjiščem. Zvonimirova žena Marjeta jim bo lahko po dolgem času pripravila okusno toplo hrano, ko se bodo utrujeni in premraženi vrnil s potikanja za sovragi. Bločani so nekaj dni vračali z vedno daljših pohodov, ne da bi našli najmanjšo sled o Švedih. Razočarani so vase zmetali topli obrok, spili nekaj medicine in pocepali pod kože v globok spanec. Lepega dne so se vrnil pod večer v svoje začasno pribežališče - ojoj, ki so ga našli popolnoma razdejanega. Takoj so prižgali velik ogenj, da bi o svojem prihodu opozorili Marjeto, da so se vrnil, če se je skrila v bližino. Ker je ni bilo so si v soju bakel ogledali sledi napadalcev. Zagotovo jih niso obiskali roparji ali domačini, saj so opazili smučine, ki so vodile iz taborišča. Opazili so še sledi lahkih sani, ki jih vlekel konj. Sani so se ob njihovem odhodu globlje ugreznile kot ob prihodu. Nanje so zagotovo naložili Marjeto, saj so vso hrano pustili. Ali pa so jo postavili na smuči, saj je bila ena smučina manj ugreznjena v sneg.

Mi smo krvoločni švedski vojaki.

Švedski tolovaji niso prizanašali niti starcem, ženskam in otrokom, saj je bilo treba vse sovražnike čimprej pobiti, da ne bi ovirali njihovega hitrega napredovanja. Kaj je vodilo te vojščake, da so odpeljali Marjeto. Zagotovo le njena mladostna lepota.

Ugrabljene deklice položimo pod odejo na sani.

Ni bilo časa za postopanje. Takoj so si pripravili bakle in se odpravili po smučinah za švedskimi smučarji. Sledi so bile zelo razločne, saj je še lepo svetil polni mesec. Tudi nevarnost ni bilo, da bi kmalu snežilo, ki bi zbrisalo sledi. Bločani so napredovali zelo hitro, saj so drsali s smučmi po utrjenih švedskih sledeh.

Švedi smo na smučeh hitri. Vse pobegle ujamemo. Le bloških smučarjev ne moremo.

Nočni mraz je stisnil sneg, tako da so postale smučine še hitrejše. Slišalo se je globoko dihanje Bločanov in pa tista prijetna glasba šuštenja smuči po trdem snegu. Na poti so videli odlomljene vejice in na nekaterih vejicah še nitke s pisanega Marjetinega jopiča. Marjeta je torej še živa, saj so tuji vojščaki le malo ur pred njimi. Tik pod golim vrhom so ugasnili bakle, saj jim je mesec metal svetlobo na belo podlago. Z vrha so se Bločani spustili po goličavi.

Malo zasopli so se ustavili na koncu položnine pred naslednjim spustom. V daljavi pa so opazili premikajoče se lučke. Ko so bolj natančno pogledali, so že lahko razločili manjšo skupino smučarjev in konja s sanmi. Sovražniki so napredovali zelo počasi. Popoldanski veter je na srečo Bločanov zametel naravno pot v dolini z globokim snegom, v katerega so se globoko ugrezala konjska kopita in sanice konjske vprege, kar je upočasnilo napredovanje.

Švedi so se ustavili, saj niso pričakovali zasledovalcev, poleg tega utrujeni konj s sanmi ne bi zmožgal nadaljevati poti. Utaborili so se v gozdu tik ob robu, tako da bi lažje videli, če jim kdo sledi. Bločani so se pritajili in se na hitro posvetovali. Če naredo velik lok skozi spodaj ležeči gozd, bodo prišli Švedom za hrbet s strani, od koder jih bodo najmanj pričakovali. Bločani bodo morali zelo hitro smučati, da jih bodo prehiteli.

Bločani so se hitro vzpeli navkreber in zopet ušli Švedom.

Tako se bodo med hojo vsaj dobro ogreli, da ne bi pomrznili, če bi morali nekje čakati brez ognja, ki bi jih lahko izdal.

Ko so se Bločani dovolj približali sovražnikovemu ognju, ki je svetil izza dreves, so potihoma prislonili smuči ob smreke. Odplazili so se potihoma kot risi proti sovražniku. Že so lahko slišali njihove robate glasove, a niso razumeli niti besedice te čudne tuje govorice. Bolj ko je čutara potovala od ust do ust med Švedi, bolj glasno so govorili. Vsebina vsake naslednje čutare se je zlivala v usta in kar precej tudi po bradah. Jeziki so se jim začeli zapletati. Na oko najbolj samopašen bradač s čutaro v roki se je na majavih nogah napolnil proti Zvonimirovi ženi in jo silil piti. Zvonimir je že hotel planiti proti nasilnežu, a ga je zadržal močan Boleslavov objem. Ker Švedu ni uspelo napojiti mlade ženičke, je stegnil roko in jo hotel pobožati po obrazu. Močan ugriz v njegovo kosmato roko mu je izvil iz ust ogaben grgrajoč krik iz po žganju smrdečih ust. Že je grozeče dvignil kot šunka mišičasto roko, da bi udaril mladenko, ko je divje kričanje odvrnilo njegovo namero. V tabor se je privalila manjša skupina njegovih pajdašev, ki so kot na povodcu za psa privlekli s seboj mladega domačina. Ta jim je nekaj hitel dopovedovati v svojem jeziku, ki ga pa severnjaki niso razumeli. Mlada Bločanka je izkoristila trenutke nepazljivosti Švedov in se poskušala osvoboditi razrahljanih vezi okoli rok in telesa, ki so jo priklepale k drevesu. Uspelo ji je. Ko so se vsi zgrnili okoli ujetega reveža so zganjali tak hrup, da bi preslišali še lomastenje medveda, se je Zvonimirova žena neslišno umaknila v zavetje teme v gozdu. Tam so jo prestregli rojaki z Blok. Ni bilo časa za radost

ponovnega snidenja mladega para, saj so se takoj odpravili do smuči in oddrseli na njih karseda hitro proč od zloveščega sovražnikovega ognjišča.

Ko je postalo pretemno, so se ustavili, saj so vedeli, da od pijače onemogli Švedi ne bodo odšli daleč za njimi. Ognja niso zakurili, zato so bolj dremali kot zaspali in vsake toliko časa ogovarjali drug drugega, da ne bi utonili v beli smrtni objem zimskega mraza. Bili so pokonci že pred sončnim zahodom in se prestopajoč ogrevali, da je sneg kar škripal pod nogami. Jutranji mraz je najhujši, zato se kaj hitro odpravili naprej, ko so dali v usta nekaj hladne hrane. Odločili so se, da bodo nadaljevali pot po nekoliko višje ležečem mehkem snegu, kot po zmrzali v dolini. Pa še boljši razgled so imeli po okolici. Kmalu so opazili, da jim slede zasledovalci na dolgih smučeh, ki so zelo hitro drsele po snegu.

Bloški smučarji so bili med spustom hitrejši od Švedov. A vztrajni Švedi niso prenehali z zasledovanjem-

Nekateri so imeli eno smučko daljšo in drugo precej krajšo, s katere so se odrivali naprej ter se pri tem še odganjali s palice, ki so jo vbadali v sneg za seboj. Vedeli so, da so Švedi zelo večji teka po ravnici, veliko hitrejši od njih na kratkih smučeh. V višavju in globokem snegu pa so bili okorni z dolgimi smučmi. Tudi Švedi so opazili bežeče Bločane in namerili svoje drseče korake v hrib. Zvonimir se je odločil: «Uidemo jim lahko edino tako, da se vzpnemo v ta strm hrib. Z našimi kratkimi šmečmi bomo hitrejši od Švedov da dolgih skijah. Na drugi strani je precej strm spust v dolino, ki ga bomo večje premagali, saj bomo po kačje kljukali navzdol. Nato se bomo ponovno vzpeli v breg in po visoki planoti dosegli naš ostrog*. Sami ste že videli, da so Švedi izjemno hitri na ravninah, smučanje navzdol po strminah pa jim dela preglavice, tako da marsikdo že na samem začetku s svojim rilcem od blizu raziskuje sneg. Drugi se prekupicajo* nižje doli, da se komaj rešijo iz zavozlanega položaja rok, nog in smuči. Ženska tudi ti boš zmogla pot z nami, saj si veliko smučala z nami in si večča naših plovov*.»

Švedi z eno daljšo in eno krajšo smučko ste hitrejši po ravnem. A mi. Bločani vam uidemo navkreber in med spust, posebej, ko mi smučamo po strmih pobočjih v kačjih kljukah, vi pa padate med smukom naravnost

Ko so Bločani dosegli vrh grebena, so se ozrli proti severu. Videli so, da je številna švedska vojska daleč zadaj podrla tabor in kolona vojakov se je počasi valila proti severu. Zvonimir je pravilno ugotovil, da se bodo zasledovalci odločili priključiti se svoji vojski, saj so jim bili nedosegljivi hitri ubežniki na smučeh. Bločani so lahko v miru nadaljevali pot do svojih čet. Tam so poročali o umiku švedske glavnine vojske. Poveljnik se jim je nasmehnil, ker niso vedeli, da so medtem sovražne vojske podpisale mir. S tem se je končala trideset let trajajoča vojna. Čakal jih je le še povratak domov.

Vojaki smučarji so krožili okoli mesta, veseli, da se je dolga vojna končala.

»Za danes bodi dovolj!« je babica končala ta večer pripoved in nadaljevala: »Jutri pride na obisk nobel gospod baron Janez Vajkard Valvasor, ki piše o vsem v naši deželi Kranjski. Prihaja s svojega gradu Bogenšperk. Spremlja ga še en čuden možak, ki ima pod pazduho neke svitke in na njih upodablja, kar vidi med potjo ali zabeleži kakšne dogodke. Le glejte, da se boste izkazali s to našo najslajšo butaro v življenju* in znali povedati, kako jih uporabljate ne samo za vsakdanje opravke, temveč tudi za lastno veselje in zabavo. Sedaj pa komaj čakam, da ležem v posteljo in utonem v globok spanec.«

Bloški smučar je postal nesmrten.

Slovarček za pomoč

blošček staro ime za kraj, v katerem živi več družin (izmišljeno)

babca starejša ženska, ki pomaga pri rojstvu deteta

bogve samo Bog pozna in ve

britof star izraz za pokopališče

cokla je velika kepa snega, ki se še raste, ko smučar dviguje smučko in sneg oprijema podlage in nato že na drsno ploskev sprijetega snega, tako da ni možno več drseti)

čizem star bloški izraz za smučarski kol

Dažbog staroslovanski bog, ki se je družil s Svarogom

desci grob izraz za moške

dežela Kranjska v daljni zgodovini ozemlje, kjer so prebivali Slovenci (približno današnja Slovenija)

dreviti se ljudski izraz za poditi se, divjati

dričati star bloški izraz za smučati

drnc hitra hoja ali lahkoten tek

Emona rimljansko ime za vojaški »castrum« (utrjeno vojaško mesto), kjer stoji današnja Ljubljana

geperati star izraz za pripadati, posedovati, imeti v lasti

gvirati star izraz za trajati

Habsburgi močna evropska vladarska rodbina, ki je živela na gradu Habsburg ali Habichtsburg, ki je ustanovila mogočno Habsburško cesarstvo v 15. stoletju

hiša stara beseda za največjo sobo v kmečki koči, kjer sta bila edino ognjišče ali peč

kačje kljukanje bloški način smučanja v zavojih, da so premagali večje strmine ali se izogibali drevesom in skalam med smuko

kedor bo hitrš al kedor bo del skoču kdor bo hitrejši ali kdor bo dalj skočil

kikla žensko krilo

kokot star izraz za petelina

kolec debela palica, dolga okoli 200cm, ki jo je držal Bločan v rokah, da se je nanjo opiral med smučanje po hribu ali odrival z nje med hojo po ravnici

korajža pogovorna beseda za pogum

kožuškar mala živalca s kožuščkom

krčenje gozda sekanje dreves za pripravo zemlje za polje ali pašnik

krečati star bloški izraz za smučati v zavojih

krmariti smučati po hribu, voditi smuči med smuko, delati zavoje

krvolok staro ime za volka, ker je željan krvi

Lapci drugo ime za Laponce

Laponci skupno ime za številne narode in plemena, ki so živeli na daljnem severu Evrope na ozemlju današnjih Norveške, Švedske, Finske in evropskega dela Rusije ljudstva, med njimi najbolj razšireno še danes živeč narod Samijev

leteti po snegu star bloški izraz za hitro smučati

medica blaga alkoholna pijača starih Slovencev, narejena iz medu

Morana staroslovanska boginja smrti

na izust ljudski izraz za znati na pamet

najslajša butara v življenju ljubkovalno ime za smučarja, saj butaro smučar naloži na rame, kot včasih velike butare, ki so jih nesli v cerkev

neresec staro ime za divjega prašiča; merjasec

nobel gospod mož visokega stanu, kot so bili plemiči, baroni, vojvode itd.

novoselec človek, ki se je priselil v drug kraj in tam zgradil svoj dom

obelodaniti povedati v javnosti, naznaniti, zaupati novico večjemu številu ljudi

ornga star izraz za navado

ostrog vojaški tabor

peripetija ljudski izraz za neljub dogodek

pirovanje zabava z obilo jedače in pijače; tudi pir

plohci star bloški izraz za otroške smuči

pogniti ljudski izraz za pasti na smučeh

polhovka značilno zimsko pokrivalo Notranjske, narejeno iz polhovih kožuščkov

povzeti začeti pripovedovati

prekopicavati se valjati se po tleh

premrl premražen, mraza poln

pridrsati prismočati do nekoga

protestantizem vrsta verskega (katoliškega) gibanja

rimljanska pot stara cesta, ki so jo gradili Rimljani v svojem cesarstvu

Sami pripadnik starega laponskega plemena na daljnem severu na območju današnje Norveške, Finske in Švedske, ki živi tam še danes

Skrid star pripadnik laponskega plemena na območju današnje Finske, ki je dobil ime zaradi drsenja na »deščicah« (smučkah) po snegu

Sloveni staro slovansko ime za Slovence

smukalce star bloški izraz za smučarje

sovrag sovražnik

spust smuka ali smučanje navzdol po hribu

starešina vodja naroda

stârosta izkušen starejši mož v vaškem svetu, ki razpravlja in odloča o pomembnih stvareh

Svarog vzhodno staroslovanski bog

Svarun vrhovni staroslovanski bog

šilce čisto majhen kozarček za žgano pijačo; majhen požirek zgane pijače

špalir ljudski izraz za

šmeče star bloški izraz za smuči

šmečke star bloški izraz za smuči

špeža star primorski izraz za hrano

štokerle star izraz za stol brez naslanjala

tridesetletna vojna vojna, ki je v bojni ples zapletla skoraj vso Evropo od 1618 do 1648 za začetkom napadov Švedov na Poljake in Ruse

ulov kar upleni lovec

upleniti uloviti, ujeti med lovom

variti star izraz za kuhati

Vesna staroslovanska boginja pomladi

vklesati podobo v sneg pasti med smučanjem v globokem snegu

vzpon v ključih hoja na smučeh v dokaj strm hrib poševno preko pobočja, obrat na koncu poševne hoje in napredovanje v drugi smeri navkreber do naslednjega obrata

zakrmariti začeti drseti ali smučati na smučeh; začeti zavoj na smučeh

Zakrpatje pokrajina za gorovjem Krpati na vzhodu, od koder so se verjetno začeli seliti Slovenci v novo domovino, kjer živijo danes

zaselek manjša vas

živalski loj živalska maščoba, ki so jo stri Bločani mazali na drsno ploskev smuči, da se je sneg ni preveč oprijemal

Redke so smučarske pravljice in pripovedke na tem svetu. Napisal sem naivno pripovedko in pri tem skušal pisati v slogu Franca Seleškega Finžgarja (zgodovinski roman Pod svobodnim soncem). Slike niso bile narisane za to pripovedko, pač pa povzete iz različnih virov. Manj znani stare besede: Označene z * (zvezdico) so obrazložene na koncu besedila v malem slovarčku.

Slikice so v besedilu rdeče označene in jih po številkah pod slikicami pogledajte na posebnem listu k tej pripovedki.

Preberite s starši, starimi starši, bratci in sestricami, prijatelji ter sošolci. Opozarjam, da ne boste dobili za to pripovedke bralne značke, niti jaz ne bom postal pisatelj.

Aleš Guček

Zgodovinsko ozadje

Janez Vajkard Valvasor je zabeležil v Slavi vojvodine Kranjske (1689) prvi pojav smučanja v srednji in južni Evropi, danes znano po vsem svetu. Dotlej so poznali le smučanje Laponcev na daljnem severu, ki so ga opisovali popotniki, ki so se upali tako daleč. Staro bloško smučanje je ostalo le na Bloški planoti, saj so imeli stari Bločani le redke stike s prebivalci v dolini. Staro bloško smučanje je skoraj izumrlo. Nekateri zanesenjaki, učitelji smučanja, domačini z Blok in Skupina smučarjev po starem Batagelj iz Ajdovščine gojijo še danes to narodno in etnografsko športno dediščino, ki je bila predstavljena na snegu marsikje doma in po svetu od Avstrije, Nemčije do Italije in celo na Japonskem.

Etnograf dr. Boris Orel je utemeljil najbolj verjetno tezo, da so znanje smučanja Slovenci prinesli na Bloško planoto med veliko selitvijo narodov od 6. stoletja naprej. Nekateri zgodovinarji so se ogrevali, da je potovanje Sigismunda (Žige) Herbersteina iz Vipave in njegov opis ruskega smučanja v guberniji Perm (1549) vplivalo na začetke smučanja na Blokah. To ne more biti res, saj tedaj ni bilo kontaktov med prebivalci Blok in Vipavske doline. Poleg tega bi se moralo smučanje pojaviti tudi na Trnovski planoti, kar se je začelo šele v začetku 1890-ih let. Švedska zgodovinarja K. B. Wiklund in Gösta Berg sta domnevala možnost, da so k nam prenesli smučanje vojaki, ki so se srečali med 30 letno (1618 – 1648) vojno s švedskimi vojaki na smučeh. Pri tem se opirata na kasnejši Valvasorjev opis bloškega smučanja v Slavi vojvodini Kranjske (1689). Švedi so imeli namreč v začetku 17. Stoletja okoli 4.000 vojakov na smučeh, ki jih je povedel Jakob de la Gardia na vojno proti Rusom. Bloško smučanje je zagotovo dediščina poznavanja uporabe smuči iz prvobitnega bivanja nekje v Zakavkazju in so prenesli v novo domovino v ožjem smislu, saj se smučanje zaradi zaprtosti prebivalcev Blok ni preneslo še drugam po deželi, današnji Sloveniji, čeprav so bile zime tudi drugod bogate s snegom.